

TERÖRÜN KÜRESELLEŞEREK YENİ BİR SAVAŞ STRATEJİSİ OLMASI VE SİYASİ ARAÇ OLARAK KULLANILMASI

The Globalisation and Use of Terror as a New War Strategy and a Political Tool

Serkan TAŞĞIN*

Özet

Dünyada meydana gelen bütün olayları yorumlayabilmek için küreselleşmenin çok iyi anlaşılması gerekmektedir, çünkü küreselleşme kapsamlı bir uluslararası sistemdir. 11 Eylül saldırılarından sonra gündeme gelen “Yeni Terörizm” olarak adlandırılan küresel terörü de bu açıdan incelemek gerekecektir, çünkü bu saldırıdan sonra küresel ölçekte yeni bir yapılanma ile karşı karşıyayız. Küresel terör dengesiz küreselleşmenin bir sonucudur ve bu sebeple küresel terörle mücadele ederken dengesiz küreselleşmenin sebep olduğu dünyadaki ekonomik adaletsizlik ve eşitsizliğin gözönünde bulundurulması gerekmektedir. Küresel terörün kaynağı olarak görülen Ortadoğu bölgesi için öngörülen “Büyük Ortadoğu Projesi” ile de yapılmak istenen şey; insan hakları ve demokrasi konularında geri kalan bu bölgeyi kalcındırarak küresel terörün kaynağının kurutulma isteğidir. Fakat bu projenin uygulanabilirliği ileride daha da belirgin olacaktır. Makalede aynı zamanda büyük devletlerin ulusal çıkarları için küresel mücadeleyi bir paravan olarak kullandıkları üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Dengesiz Küreselleşme, Küresel Terör, Yeni Dünya Düzeni

Abstract

In order to be able to evaluate all of happenings on earth, the term “globalization” should be understood firstly, because globalization is a comprehensive system. Also called as “nem terrorism” which has been on the agenda since September 11th, “global terrorism” should be discussed in this respect; because after this attact we face a new organizational structure in global scale.

In this article it is also stred that developed countries make use of fight against global terror to disguise their national interests. Global terror is a result of imbalanced globalization. Therefore, global economic unfairness and inequity caused by imbalanced globalization should be considered for the struggle against global terror. By the “Great Middle East Project” which is planned for the Middle East region where is considered to be the origin of global terror, the source of terror is expected to disappear by improving this backward region in terms of human rights and democracy. However, whether this project could be implemented or not will be much more clear in the future.

Key Words: Imbalanced Globalization, Global Terror, New World Order

*Komiser.

Giriş

Amerika'nın dünya hakimiyeti projesine zemin hazırlayan yeni yüzyılın yeni savaş stratejisi olan "terör", her ne kadar ABD'nin küresel amaçlarına bir çıkış noktası oluşturuyor olsa da, başta ABD'nin kendisi olmak üzere tüm dünyayı tehdit eden ana unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Tarihsel süreç içerisinde kendi içinde bir dönüşüm geçirerek günümüze gelen ve hala uluslararası platformlarda kesin tanımının yapılamadığı "terör" aslında sistemin kendi içerisinde ürettiği ve sonuçta kendine dönen bir bumerangtır (Erdoğan ve Öniş, 2003). Küreselleşmeyle birlikte "düşmanın niteliği ve niceliği nedir? kim, nerede, ne vasıta ile, ne yapabilir?" sorularının karşılıklarının tahmin edilmesi güçleşmiştir. Saldırganın muhatabından göreceli olarak daha zayıf olmasına karşın muhatabının zafiyetlerinden yararlanmaya yönelerek oluşturduğu tehdit olarak tanımlanan "asimetrik tehdit", her ne kadar Batı tarafından "güçsüzün güçlüye yönelttiği tehdit" olarak tanımlansa da ekonomik saldırı, etnik ayrımcılığın körüklenmesi gibi farklı şekillerde güçlüden güçsüze doğru da yöneltilebilmekte ve ekonomik, politik, sosyal sistemlerdeki huzursuzluğu tetiklemektedir.

Terör, ötekileştirme temelinde üretilen bir olgu da olabilir. Küreselleşmenin bir sonucu olarak karşımıza çıkan küresel terörün anlaşılabilmesi için küreselleşmeyi çok iyi anlamak gerekmektedir. İç düzen ile uluslararası düzenin iç içe geçtiği günümüzde makalede tanımlanan dengesiz küreselleşme sonucu oluşan Kuzey-Güney ayrımının bir kanadı olan Güney ülkelerindeki az gelişmişliğin, gelişmiş ülkeleri de doğrudan etkilediği görülmektedir (Bağcı, 2003:80). Bu sebeple makalede küreselleşme üzerinde durulacaktır. Bununla beraber, Körfez Savaşı sonrasında sıkça gündeme gelen 'Yeni Dünya Düzeni' kavramı altında Amerika'nın hegemonyasını nasıl güçlendirdiği ve 'terörle mücadeleyi' bu amaçla nasıl paravan olarak kullandığından bahsedilecektir.

Yakalanarak Büyük İskender'in karşısına çıkarılan korsanın bu hükümdara söylediği gibi: "Ben sadece küçük bir gemiye sahip olduğum için hırsız olarak adlandırılıyorum sense aynı şeyi büyük bir donanma ile yaptığın için imparator olarak adlandırılıyorsun" (Ersoy, 2003), dünyada hegemon güç olan ABD'nin yapmış olduğu eylemler ile bu güce karşı mücadele eden grupların eylemleri yukarıdaki örnek bağlamında ele alınabilir. Dünyayı kendi politikaları ekseninde yönetmek istediğinde olan ABD'nin bu isteğinin arka planının sorgulanması gerekmektedir. Geleneksel olarak büyük güçler dış politikalarında Roma İmparatorluğu örneğinde görüldüğü gibi tek kutupluluğu hedefleyen jeopolitik dominasyon stratejisi ve güçlü devletler arasında bir güçler dengesi kurmaya çalışan çok kutupluluk stratejisine sahiptir. ABD 1940'lardan itibaren jeopolitik dominasyon temelinde bir politika izlemeye çalışmıştır, özellikle askeri üsleriyle güç eksenli politikalarını pekiştirmiştir ve 11 Eylül saldırılarından sonra dünya genelinde askeri üslerini çoğaltmak için terörizmle savaşma sebebinin ileri sürerek bu açılımı-

nı sürdürmüştür. 11 Eylül saldırılarından sonra Amerika'nın önce Afganistan ve daha sonra Irak'a terörle mücadele bağlamında yapmış olduğu müdahalelere bakıldığında önceliğin aslında Afganistan'dan geçen Güney-Doğu Petrol boru hattının ve Körfez petrollerinin güvenliğinin korunması olduğu bilinmektedir. Bunun yanında dünyanın birçok ülkesinde askeri üsler kurarak güç eksenli hükümlerini pekiştirmek için meşru bir zemin bulmuştur. Romanya'da Bulgaristan'da, Özbekistan'da, Gürcistan'da kurmuş olduğu üsler örnek olarak verilebilir. Özellikle Orta Asya'da kurmuş olduğu üsler sayesinde daha önce Türkiye'yi kullanarak etkin olmaya çalıştığı bu bölgede Rusya'ya karşı daha etkin bir konuma gelmiştir.

11 Eylül oluşturduğu atmosferle birlikte, uzun zamandır planlarını uygulamak için fırsat kollayan strateji uzmanlarına aradıkları imkanı sunmuştur. Ulusal Güvenlik Stratejisi'nin (National Security Strategy of the United States) 15 Eylül 2002 yılında açıklanmasından önce 1 Haziran 2002'de West Point Askeri Akademisi'nde konuşma yapan ABD Başkanı Bush, 11 Eylül saldırılarından sonra o güne kadar kullandığı "terörizme karşı savaş" retoriğinin ötesine geçerek mutlak kontrole dayanan neo-emperyal bir güvenlik anlayışını işaret etmişti. Bu sebeple 11 Eylül saldırıları ABD'nin küresel egemenlik projesi için yolun açılmasında etkili olmuştur. ABD'nin güvenlik politikasının 11 Eylülle bir tepki olarak doğmadığı, altyapısının çok önceden hazırlandığı (Aydın, 2003), Baba Bush'un 1991'de "Yüz sene sürecek olan yeni bir dünya düzeni kuruluyor" şeklinde ifadesiyle anlaşılmaktadır (Davutoğlu, 2002:93). Bu görüşler Tony Blair'in 2000 yılında yapmış olduğu konuşmada belirttiği "Devletlerin hakimiyetine ve bütünlüğüne saygı göstermek zorundayız. Ama diplomasi, uygulanacak müeyyideler veya kullanılacak ortak kuvvetler ile bile olsa; sınırlar kadar insanları da korumanın yollarını bulmalıyız" konuşmasıyla tezat bir durum teşkil etmektedir (Aktaran Bal ve Laçiner, 2003:107). Bununla beraber son zamanlarda sıkça gündeme gelen 'uluslararası terör' kavramının aslında ABD'nin Avrasya'daki enerji kaynaklarını kontrol altına almaya yönelik bir örtü işlevi gördüğü gelişmelerden anlaşılmaktadır (Sever ve Kılıç, 2001:XIV). Fakat tek sebep olarak bu gösterilemez.

Küreselleşme

"Küreselleşme bir ülkenin iç siyasetini ve dış ilişkilerini şekillendiren kapsamlı bir uluslararası sistemdir ve bu şekilde ele alınmalıdır" (Friedman, 2002:30). Küreselleşmenin birbirine bağlı üç denge üzerine kurulu bir sistem olduğu söylenebilir. Bunlardan birincisi ulus-devletler arasındaki geleneksel dengedir. Yani süper güç konumundaki ABD'nin diğer devletler ile arasındaki güç dengesi ve bunun sistemi oluşturmasıdır. İkincisi ulus-devletler ile küresel piyasalar arasındaki dengedir. Hükümetlerin düşmesine sebep olacak derecede etkiye sahip küresel

ekonominin aktörlerini tanımadan dünyadaki hiçbir gelişmeyi yorumlamak kolay değildir. Tahvillerinizin değeri düşürülerek yok edilebilirsiniz. Üçüncü olarak ise birey ile ulus-devletler arasındaki dengedir. Liberal ekonomi sayesinde güçlenen bu bireyler dünya sahnesinde ağırlıklarını koyabilmektedirler (Friedman, 2002:35-36). Dolayısıyla ulus-devletlerin uluslararası arenada hareket kabiliyetlerinin kısıtlanmış olduğu görülmektedir. Özellikle küreselleşmenin tanımlayıcı siyasi-ekonomik giysisi olan “altın deli gömleği”, serbest piyasa kurallarını benimseyip bunlara uyacak olan devletlerin giydiği bir elbisedir ve bunun içine sığabilmesi için bazı kuralları benimsemesi gereklidir. Bu kurallardan bazıları: Özel sektörü ekonominin motoru haline getirmek, devlet bürokrasisini küçültmek, devlete ait sanayi kuruluşlarını ve kamu iktisadi teşebbüslerini özelleştirmek, bankacılık ve telekomünikasyon sistemlerini özel mülkiyete ve rekabete açmak sayılabilir. Bu gömlek giyilirken genelde ülkenin ekonomisi büyür fakat politikası küçülür. Yani hükümetlerin hareket kabiliyetleri de kısıtlanmış olur. Bu ise piyasa kuvvetlerinin Soğuk Savaşın gerçek galipleri olduğunu bize göstermektedir (Friedman, 2002:124-126).

Küreselleşmeyle birlikte dünyada meydana gelen olaylarla daha hızlı bir şekilde malumat sahibi olmaya başladık. Meydana gelen herhangi bir olay hakkında yorum yapabilmemiz için küreselleşmeyi çok iyi anlamamız gerekmektedir. Özellikle 11 Eylül saldırılarından sonra küresel ölçekte yeni bir yapılanma ile karşı karşıyayız. Küreselleşme halen evrimini sürdüren bir süreçtir ve çeşitli alanlardaki gelişmelerle birlikte gelişimini halen sürdürmektedir.

Medeniyetler Çatışması ve Çokkültürlülük

Devletler arasındaki ilişkileri belirleyen temel unsur ulusal çıkarlardır ve bu konu terörün siyasi bir araç olarak kullanılması ile ilgilidir. Günümüz dünyasında savaş riski çok düşük olduğundan diplomasi ve savaş yoluyla elde edilemeyecek sonuçlar terör kullanılarak elde edilebilir. Bu olay Soğuk Savaş sürecinde bariz bir şekilde biliniyordu, fakat günümüzde Batılı Devletler argümanlarını insan hakları temelinde yükseltirken terörle bağlantılarını da gizli tutmaları gerekmektedir. Terörizmin Batı'nın amaçları için kullanılması Batı'yı 'birincil terörizmin ana kaynağı' olmaktan çıkarıp terörün sorumluluğunu terör kurbanlarının üzerine yıkmıştır (Demirer, 2001:35). Bu ise yeni bir savaş stratejisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu savaş stratejisinin belli bir meşru bir zemin üzerine inşa edilmesi gerekiyordu ve Pentagon'a bağlı çalışan Huntington'un 'Medeniyetler Çatışması' tezi Fukuyama'nın 'Tarihin Sonu' tezi bu meşru zemini oluşturmuş ve 11 Eylül saldırılarıyla birlikte hayata geçirilmiştir. 'Terörle mücadele' ABD'nin güç eksenli politikalarının pekişmesi için bir araç olarak kullanılmıştır ve yeni dünya düzeninin oluşmasında bir milat teşkil etmiştir.

Küreselleşme aslında dünya hakkında kesin yargılara varılamayacak bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Huntington'un 'Medeniyetler Çatışması' tezi burada karşılığını bulamamaktadır çünkü artık dünyada medeniyetler haritası atlaslarda görülen devletlerle sınırlı değildir. Huntington, medeniyetlerin sınırlarını çizilmesinde en önemli unsurun din-inanç unsuru olduğunu belirtmektedir fakat bu ayrımı yapmak günümüzde çok zordur. Mesela İngiltere'ye son 25 yıldır Pakistan'dan büyük göçler olduğu için şuanda İngiltere'de bulunan hastanelerde İngilizcenin yanında Urduca yazılar da vardır. Bu sebeple İngiltere'nin Pakistan'a karşı sert politika izlemesi olası değildir. İspanyolca Amerika'da ikinci dildir. Nüfus göçüyle göç edilen ülkenin kültür, dil ve hatta dini etkilenir ve bu durum uluslararası ilişkilerin bir alt dalı olarak kabul edilen 'Çatışmaların Çözümü' (Conflict Resolution) ile açıklanır (Kasım, 2004). Hindistan'a yeni doğmuş bir mezhebi araştırmak için giden Batılı bir araştırmacı bu mezhebin doğduğu mabede girdiğinde karşısında bir Hindu görmeyi beklerken mavi gözlü sarışın biri karşısına çıkıyor ve araştırmacının görüşmek istediği gurunun halifesi olduğunu ve gurunun Viyana'ya müritlerini eğitmeye gittiğini söylüyor (Davutoğlu, 2002:52). Bu örnek garip bir ironinin temsili gibidir. Fransa'nın etnik ve kültürel yapısı da Cezayir'den göç eden insanlar sebebiyle değişiyor. Fransa'da başörtüsü sebebiyle sıkıntı yaşayan kız öğrencilere katolik okullarından kendi okullarında okuyabilecekleri konusunda davet gelmiştir (Bal, 2004). Ulus-devletler içerisinde var olan bu etnik grupların yanında gerek hakim kültürlere sahip etnik gruplar ve gerekse ulus-devletler arasındaki kültürel etkileşimler sebebiyle görülen benzerlikler tabiidir (Özönder, 2001). Tüm bu veriler ışığında eğer medeniyetler çatışması olacaksa bunun medeniyetler içi çatışmalar olabileceğini söylemek mümkündür. Dolayısıyla bu tür çatışma her ülkeyi derinden etkileyecektir. Sıkı tedbirlerin alınmasına ve ülkelerde yaşayan yabancı insanlara potansiyel suçlu olarak bakılmasına sebep olacaktır.

Çok kültürlülük, farklı kültürel gruplarla karşılaşan ülkelerde ortaya çıkmıştır. Örneğin Avustralya'ya özellikle Çinlilerin göç etmesiyle birlikte 1970'lerin başında kendini çokkültürlü ilan etmiştir. Almanya ve Kanada'da da durum farklı değildir. Bu gibi ülkelerdeki etnik unsurlar asimile edilemediklerinden dolayı çok kültürlülük önemli bir politik ve ideolojik harekete dönüşmüştür. Yukarıda belirttiğimiz gibi bir ülke içerisindeki medeniyetler arası ilişkiler ahlaki monizmde olduğu gibi farklı yaşamların sınıflandırılabilir, tek bir değere indirgenilecek ve yaşam biçimlerinin üyelerinin tarihsel geleneklerinden, mizaçlarından ayrı düşünülemezdir. Ayrıca yine ahlaki monizmde olduğu gibi diğer yaşam biçimlerini yanlış anlama tehlikesiyle karşı karşıya kalmayacaktır (Parekh, 2002:6-63). Ünlü düşünürler Vico, Montesquieu ve Herder, farklı kültürlerin insan doğasını şekillendirdiğini ve aynı anda hem benzer hem de farklı insanların oluşmasına sebep olduğunu ileri sürmüşlerdir. Fakat hem ahlaki monizm hem de

çoğulculuk biçimleri hakkında yazan yukarıda belirttiğimiz üç yazar kültürel çeşitliliğe dair tutarlı bir kuram getirememişlerdir. Çağdaş liberal tepkilere bakıldığında ise çok kültürlülüğe hoşgörülü bir yaklaşımla yaklaşıtları görülebilmektedir ancak bütün toplumu liberalizm potasında eritmek anlamına gelebileceği için toplumu oluşturan toplumun iç mantığı ve gücünü anlamamış olacaktadırlar. Dolayısıyla kültürün çok iyi anlaşılması gereklidir. Yukarıda belirtilen yazarların yaşadığı dönem ile günümüz veya son 50 yıl karşılaştırıldığında şartların çok değişmiş olduğu özellikle giderek artan sayıdaki insanların göç etmesi sebebiyle uluslararası diasporaların oluştuğu ve kültürler arasında birleştirici bir rol aldığı, kültürlerin yakın temasta bulunması sonucunu doğurduğu görülmektedir (Parekh, 2002:64-214). Dolayısıyla yukarıda verilen Katolik okullarının Müslüman kızları okullarına davet etmeleri örneğinde olduğu gibi çok kültürlülük kültürler arasında birleştirici bir rol ve iki tarafa da yararı olabilecek bir diyalog içinde bulunabilecekleri bir hale gelmelerini sağlayabilecektir. Dolayısıyla medeniyetler içerisinde özellikle büyük göçlerden sonra meydana gelen kültürel etkileşimler medeniyetler çatışması tezini çürütmektedir.

Terörün Siyasi Bir Araç Olarak Kullanılması

Dünya sahnesinde yer alan devletlere bakıldığında birbirleri arasındaki ilişkilerin çok yönlü olduğu, bazen bir devletin, içinde bulunduğu coğrafyanın çok ötesinde başka bir devletle çıkar çatışması yaşayabileceği bilinen bir gerçektir. Devletler arasındaki ilişkileri belirleyen ana unsur devletlerin ulusal çıkarlarıdır. Bu unsur devletlerin bölgesel ve küresel ilişkileri söz konusu olduğunda bazı değişikliklere ve/ya ulusal çıkarlardan ödün vermeye de sebep olabilir. Dolayısıyla dünyada meydana gelen olaylara ve devletler arasındaki ilişkileri yorumlarken küreselleşmenin çok iyi bilinmesi ve olayların küreselleşme olgusu içerisinde bir yere oturulması gerekmektedir.

Uluslararası ilişkilerde temel amaç ulusal çıkarlar olduğu için devletler arasında meşru zeminde mücadeleler olacaktır fakat diplomasi yoluyla elde edilemeyen sonuçlar için meşru olmayan zeminde yer alan terörizm kullanılabilir. Özellikle savaşın çok riskli olduğu günümüzde terörizm dış politika aracı olarak kullanılacaktır (Öztürk, 2003:8). Rand Cooperation'ın terör uzmanı B.M. Jenkins savaşı diplomasinin devamı olarak; terörizmi ise savaş ve diplomasi ile elde edilemeyen sonuçları elde etmek için başvuru bir yol olarak tanımlamıştır (Purtaş, 2003:30). Terörizm bir ülkede kaos meydana getirerek ülkeyi zafiyet içine düşürebilecek, toplumun değerlerini hedef alıp bunları aşındırabilecek bir eylem kapasitesine sahiptir. Dolayısıyla hedefteki ülke yıpratılacaktır (Öztürk, 2003:8).

Özellikle teknolojinin gelişmesi, iletişim alanındaki büyük ilerlemelerle birlikte terörist faaliyetlerin dış politika aracı olarak kullanılabilirliğini de göster-

mektedir. Gelişmemiş ve/ya gelişmekte olan ülkeler terörist faaliyetleri kendi amaçları için kullanabilirler. “İran, Irak, Suriye ve Libya’nın terörist gruplar oluşturarak onları eğittikleri ve özellikle ABD’ye karşı kullandıkları bilinmektedir (Yeniçeri, 2003:23). Düşük maliyetli bir savaşım aracı olarak görülen terör bu gibi ülkeler tarafından kullanılmıştır. Soğuk savaş döneminde Amerika ve Sovyetler Birliğinin terör örgütlerini kullanarak birbirleriyle mücadele ettikleri bilinen bir gerçektir. Örneğin Batılı devletleri hedef alan IRA ve ETA terör örgütlerine Sovyetler tarafından; diğer yandan 1979’da Afganistan’ın Sovyetler Birliği tarafından işgal edilmesiyle başlayan süreçte El Kaide terör örgütüne Amerika tarafından destek verilmiştir. Ülkeler çeşitli hukuksal düzenlemeler için bir araya gelebildiği halde terörizmle mücadelede bir araya gelememiştir. Bunun sebeplerinden bir tanesi terörizm kavramının tek bir tanımının yapılamamış olması ve birisinin ‘terörist’ olarak tanımladığını diğerinin ‘özgürlük savaşçısı’ şeklinde tanımlaması olmuştur ve bu ise terörizme farklı açılardan bakılabileceğinin bir göstergesidir (Öztürk, 2003:9). Bunun sebebi olarak ülkelerin geçirdikleri farklı tarihsel süreçler, farklı politik değer yargıları ve coğrafi konumları ileri sürülebilir. Örneğin ABD’nin terörle mücadele politikasında uluslararası kurumları hiçe sayması, güç eksenli bir mücadeleden yana olması özellikleriyle Almanya ve Fransa’dan farklılaşmaktadır (Bal ve Laçiner, 2003:109-110). Nitekim Ümit Özdağ’ın bu konuyla ilgili şu ifadesi terörün tanımlanmasının neden farklı olduğu ve hedefin muğlak olduğunu bize açıklamaktadır:

“Zorluğun ikinci boyutu bütün bu belirsizlikleri artıran kavramsal çerçevenin kendisinden kaynaklanmaktadır. Anti-komünist yorum hakkında farklı şeyler söylemek mümkündür, ancak objenin kavramsal çerçevesi yani SSCB’nin kendisi belli idi...Bu da SSCB karşıtı, yanlısı veya tarafsız blokların oluşmasını kolaylaştıran bir husustu. Oysa aynı şeyi terörizm için söylemek mümkün değildir. Herkesin terörizm kavramı farklı olduğu için ittifaklar kurmak zor, yaşatmak daha zordur” (Aktaran Bal ve Laçiner, 2003:116).

Birleşmiş Milletlerde yürütülen çalışmalar, dünya çapında terörist faaliyetlerin sona erdirilmesi yönünde etkili olmakla birlikte, bu etkinin derecesi beklentileri karşılamaktan uzaktır. Teşkilatın hazırladığı sözleşmelerin hiçbirinde ve oluşturulan çalışma gruplarının raporlarında, terörizmin kapsamlı bir tanımının hala yapılamamış olması düşündürücüdür (Erhan, 2003). Ayrıca bu dönemde insan haklarının savunucusu olan Batılı devletler terör örgütlerini kendi istihbarat servisleri aracılığıyla kullanarak terör örgütlerinin arkasındaki görünmeyen gizli güçler olmuşlardır. Usame bin Ladin’in CIA tarafından eğitilmesi ve El Kaide terör örgütünün yönlendirilmesi buna bir örnek teşkil etmektedir. Nitekim “terör odaklarını kontrol eden, dünyayı kontrol eder” sözü yadsınamaz bir gerçektir (Purtaş, 2003:30).

ABD 11 Eylül saldırılarından sonra tüm dünyaya şu mesajı vermiştir: Ya bizimle birlikte mücadele edersiniz veya karşımızda olursunuz. Karşıda olmak 'öteki' kavramı içerisine girmektir. AIHM tarafından bir insanlık suçu olarak kabul edilen terör, yeni kurulan Uluslararası Ceza Mahkemesinin yargı yetkisi içerisine girmektedir ve insanlığa karşı suçlara bakmakta yetkili olan bu mahkemeye terörle mücadele ettiğini söyleyen ve devletleri kendisi ile birlikte mücadele etmesi için baskı yapan ABD'nin üye olmaması garip bir ironidir. Uluslararası Ceza Mahkemesinde (UCM) kendi vatandaşlarına karşı adil olmayan şekilde muamele edileceğini ileri sürerek kendi vatandaşlarına ve askerlerine UCM'de dokunulmazlık ve ayrıcalık verilmesi halinde UCM'yi onaylayabileceğinin altını çizen ABD'ye göre UCM'yi onaylamak, özellikle 11 Eylül sonrasında yani bu kadar kritik bir ortamda kendisinin hareket gücünü kısıtlayacaktır. ABD ile BM ve Avrupa ülkeleri arasındaki çeşitli çekişme sebeplerinden bir tanesidir bu anlaşmazlık ve kendini çeşitli alanlarda göstermektedir (Sumbas, 2002). Bu durum bize terörün sadece az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkeler tarafından değil aynı zamanda uluslararası politikayı yönlendiren güçlü devletler tarafından da kullanılabilceği hususunu gösterebilir (Öztürk, 2003:9).

Soğuk savaşın bitmesi sonucunda SSCB'nin dağılma sürecine girmesiyle birlikte Marksist-Leninist çizgideki terör örgütlerinin faaliyetlerinin kesilmesi terörün bir araç olarak kullanıldığının bir göstergesi olarak karşımıza çıkabilir. Her ne kadar Latin Amerika'da bu çizgideki Marksist Allende'nin Şili'deki faaliyetlerinden söz edilse de genel olarak istisna durumda kalmıştır. Kendi ülkesinde terörle mücadele eden devletlerin çeşitli mühimmat ihtiyaçları karşılanmış; bu şekilde ülkelere değişik mal ve hizmetler sunularak üretimden uzaklaştırılmış, borçlandırılmış; bölgesel anlaşmazlıklar yaratılarak savaşa neden olunmuş, ülkeler silahlanmaya zorlanmış ve üretilen tüm mal ve hizmetler için yeni pazarlar yaratılmıştır. Bütün bunların sonunda söz konusu ülkeler tek başına ayakta duramamış, yani birçok yönüyle kuşatılarak bağımlı duruma getirilmiştir. Türkiye'nin PKK ile mücadelesinde Güneydoğu bölgesine yapmış olduğu silah harcamaları ve karşılaştığı güçlükler örnek olarak verilebilir. Özellikle PKK ile mücadelede 150 milyar dolar harcadığı göz önüne alındığında terörle mücadelenin ülkeyi nasıl yıpratabileceği görülebilmektedir.

11 Eylül saldırılarından sonra hedef olarak El Kaide terör örgütü gösterildikten sonra Afganistan yapılan müdahaleler sonucunda dikkatler Ortadoğu ve Orta Asya bölgelerinde yoğunlaşmıştır. Taliban rejimine ve El Kaide örgütüne karşı yürütülen bu operasyonlar sadece bununla sınırlı kalmamış ayrıca Orta Asya'daki dengeleri de değiştirmiştir. Bölgedeki Rusya'nın etkisi bu müdahaleler sonucunda ABD askerlerinin Orta Asya'ya yerleşmesiyle azalmıştır. Afganistan içerisindeki gelişmeler ile ABD'nin etkisiyle Afganistan çevresindeki ülkelerde meydana gelen değişimlere bakıldığında asıl amacın dışında çok farklı sonuçlar

elde edildiği görülmektedir ve o da ABD'nin bu bölgedeki etkinliğinin artması olmuştur (Ekmen, 2003). Nitekim 1990'da ciddi sıkıntılar çeken ve daha sonrasında dünya siyasetinde giderek belirleyici bir konuma gelen Çin'in; Primakov ile toparlanmaya başlayan ve Putin ile birlikte eski günlerini anımsatan bir duruma gelen Rusya'nın; daha önceleri sadece ekonomik olarak etkinliği olan fakat günümüzde siyasi ve askeri yanını da ortaya çıkarmak için girişimlerde bulunan Almanya önderliğindeki Avrupa Birliği'nin dengelenmesi ve kontrol altına alınması için yapılması gerekenlere 11 Eylül saldırıları bir milat teşkil etmiştir. Özellikle ABD'nin Suudi Arabistan ile yapmış olduğu anlaşmayla ABD şirketi ARAMCO'ya 1945 yılında 60 seneliğine verilen petrol arama, çıkartma, tesis kurma ve satma yetkisi 2005 tarihinde dolacağından kendi hareket alanını genişletmesi için ABD'nin Kafkaslarda bulunan doğalgaz ve petrol kaynaklarını bir alternatif olarak görüldüğü anlaşılabilir. Bunun için en ideal yer Afganistan'dır. Hatta 11 Eylül saldırılarından sonra saldırıyla ilgili Bangladeş'in isminin geçmesi şaşırtıcıdır. Çünkü bu ülke de Çin'in dengelenmesi açısından uygun bir konuma sahiptir (Öztürk, 2001:12-15). Nitekim kullanılacak olan askeri cezalandırma yönteminde en önemli unsur hedefin seçilmesi olduğundan ele alınması gereken en önemli unsur seçilen hedeflere yönelik yapılan askeri saldırıların meşruluğudur (Bal, 2003:91-92). Bu bağlamda Bangladeş'in isminin bir askeri operasyon için geçmesi seçilecek olan ülkenin belirlenmesinde başka şeylerin göz önünde bulundurulduğunu göstermektedir. Bu arada ABD ile Avrupa arasındaki anlaşmazlığın sebebi olarak ABD'nin İkinci Dünya Savaşı sonrasında süper güç olarak ortaya çıkmasının, SSCB'ye karşı Avrupa'yı korumasının ABD'nin Eski Dünya'daki etkinliğini arttırması ve dış politika önceliğini çıkar ve güvenlik üzerinde yükseltmesi sonucunu doğurduğu ve Soğuk savaş sonrasında Sovyet tehdidi ortadan kalkınca Avrupa'nın, ABD'nin tek kutupluluğuna tepki göstermeye başladığı söylenebilir (Bal ve Laçiner, 2003:110).

Soğuk savaş sonrasında SSCB parçalanmış iki kutuplu dünya düzeni sona ermiş ve Fukuyama'nın ifadesiyle tarihin sonu gelmişti. Komünizm tehlikesi ile yaşayan gelişmiş ülkeler bununla mücadele ederek güçlerini muhafaza ediyor ve geliştireyorlardı. Düşman olgusu olmadan hükümler güç olunamaz prensibiyle hareket eden Amerika, kendine karşı düşman olabilecek bir güç aradı. Bu düşman hemen yok edilemeyecek ve biraz da soyut olması gereken bir düşman olmalıydı. Yıllardır özel bir görevle jeopolitika terapisti olarak Pentagon'da çalışan Huntington 1989'dan beri yani Soğuk Savaşın bitmesiyle ABD başındaki insanların karşılaşacağı tehlikeli iklimle karşılık verecek çalışmalar yapıyordu. Çünkü Sovyetler gibi büyük bir rakibin, itibarlı bir düşmanın kaybı hem profesyonel kimliği hem de bütçe desteğini zayıflatan bir unsur olarak algılanıyordu (Falk, 2002:50). ABD Başkanı George Bush (1989-93) bu konuyu şöyle açıklıyordu: "Biz Soğuk Savaş kazanmıştık ama 'düşmanımızı' kaybetmiştik, dahası dış po-

litikamıza egemen olan ‘oydaşmamızı’ da kaybetmiştik” (Öke, 2001:85). Bu sebeple Huntington’un tezi dünya düzeninin temellerini sorgulayan bir çalışma değil aksine Sovyet tehdidinin yok olmasıyla ortaya çıkan boşluğu dolduracak büyüklükte bir düşman arayışını yansıtıyordu (Falk, 2002:50). Dolayısıyla Huntington’un tezi bir anlamda Batı’yı diğer dünya medeniyetleri ve özellikle İslam ile çatışmaya yönelik bir karşılaşmaya sürükleme ve böylece Soğuk Savaş sonrası jeopolitiği yeni bir ideolojik çatışma mantığı etrafında şekillendirme yolundaki programlı çabasıdır (Falk, 2002:69). Huntington’un ‘Medeniyetler Çatışması’ tezi La Fontaine’nin masalını hatırlatıyor: Kurt dereyi bulandırdığı kuzuyu ille de yiyecektir. Kuzunun derenin aktığı yöne doğru kurttan daha aşağıda bulunması dolayısıyla suyu bulandırma ihtimalinin olmaması önemli değildir (Demirer, 2001:171). NATO Genel Sekreteri Willy Claes bile açıkça, “Batı için bir zamanlar komünizm nasıl bir düşman ise, bugün İslami irtica da öyledir” demekten çekinmemiştir (Öke, 2001:85).

Ulusal Çıkarlar İçin Paravan Olarak Terörle Savaş

Soğuk Savaş sırasında Sovyet tehdidi sebebiyle ABD’nin ekonomik ve siyasal çıkarlarına hizmet eden bir dizi terör devleti desteklenmişti, bunun yanında El Kade terör örgütünün eğitilmesi ve Sovyetler’e karşı kullanılmasına yardım edilmişti. 1954 yılında Guatamala’daki seçilmiş hükümetin yıkılması için de kullanılmıştı terör. Bu olaylar entelektüel bir örtü arkasında gerçekleşiyordu. CIA dost olmayan ülkelerde istikrarsızlık yaratmak için kullandığı yöntemin yani gizli terör faaliyetleri için bütçeden resmen pay ayrılıyordu. Örneğin 1970’lerde Şili’nin istikrarsızlaştırılması için 7 milyon dolar harcanmıştı. Ancak Nikaragua ile ilgili olarak 1982’de dışarıda bu tip gizli faaliyetlerin yasaklandığı Amerikan Temsilciler Meclisi’nde resmen kabul edilmekle beraber, daha sonra İran Kontra Hareketi’nin de gösterdiği gibi bu, gizli faaliyetlerin daha gizlice yapılmasından başka bir işe yaramamıştı (Ersoy, 2002:19). Terörle mücadelede birinci kural, terörizm ABD onun ne olduğunu söylüyorsa odur kuralıdır (Herman, 2001:24-26). 11 Eylülle başlayan süreç, egemen güç olan ABD’nin sadece silahlı güce, teknolojik ve ekonomik güce sahip olmadığı aynı zamanda ‘kavramları’ kendi çıkarları doğrultusunda yeniden tanımlama yeteneğine sahip olmasıyla kendini göstermişti (Aras, 2002:37). Devlet terörü sadece otoriter rejimlerde değil demokratik rejimlerde iktidarı ellerinde tutanlarca üstü kapalı bir şekilde gerçekleşmektedir. Devlet terörü sadece kendi ülkesi içerisinde kullanmaz aynı zamanda kendi çıkarları doğrultusunda başka devletleri de hedef alabilir (Örgün, 2001:90).

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte devletler arasındaki ilişkiler terörün farklı bir boyuta girmesine sebep oldu. Devletler arasında sıcak savaş çıkma ihtimalinin azalması hatta yok olması devletleri terör örgütlerini kullanmaya sevk etti.

Devletler ve hükümetler siyasi mücadelelerinde daha rahat hareket edebilmek ve avantajlı duruma geçebilmek için terörizmden yararlanmaktadırlar. Böylece teröre devletlerin verdikleri destekle birlikte terör bölgesel ve yerel kimliğinden sıyrılarak uluslar arası bir kimlik kazanmış ve bu süreç sonunda ortaya çıkan 'Küresel Terör' tüm dünya devletlerini zor durumda bırakabilecek bir konuma gelmiştir (Örgün, 2001:20). Nitekim terörist faaliyetlere askeri cezalandırma yaklaşımı ile bakıldığında ABD'nin Afganistan'a karşı yapmış olduğu askeri operasyon sonrasında Rusya'nın Çeçen'lere karşı mücadelesinde, İsrail'in terörist olarak gördüğü Filistinlilere karşı uyguladığı politikalarda şiddetin artması görülmüştür ve bu yaklaşım sonuçları itibariyle tartışmaya açıktır. Çünkü devletlerin bu tür hareketleri kendi güçlerinin yayılması olarak algılanabilecektir (Bal, 2003:91). Nasıl ki Asya krizi Tayland'da başlayıp içerisine bir çok ülkeyi alarak Latin Amerika'ya kadar etkilediyse, aynı şekilde küresel terörün sonuçları da geniş çaplı bir etki yaratabilir. 11 Eylül 2001 tarihine kadar terör eylemleri sadece gerçekleşmiş olduğu ülke ve/ya bölgeyi etkilemekteydi. Bu tarihten sonra terör daha farklı bir şekilde algılanmaya başladı ve olay bir terörist saldırısı olarak değil küresel şiddet, küresel terör olarak tanımlandı ve küresel çözüm arayışları başladı.

Küreselleşmenin Getirdiği Küresel Terör ve Yeni Dünya Düzeni

Günümüz dünyasını Kuzey ve Güney olarak ayıran temel faktör, ekonomi eksenli düşüncedir. Neo-Marksist yaklaşıma göre uluslararası sistemdeki çatışmaların sebepleri Kuzey-Güney ülkeleri arasındaki ilişkidir. Güney Ülkeleri ile kastedilen ekonomik ve siyasal anlamda geri kalmış ülkeler iken Kuzey Ülkeleri ise sanayileşmiş kapitalist ülkelerdir (Arı, 2002:272). Dünya nüfusunun yüzde 20'si, dünya gelirinun yüzde 85'ine el koymakta iken, en yoksul yüzde 20'nin payı sadece yüzde 1,4'tür. Dünya Nüfus Konferansına göre ise dünyada 1 milyar insan günde 1 dolarla yaşamaya çalışıyor ve 800 milyon kişi okuma yazma bilmiyor. The Guardian'da yayınlanan bir yazıya göre Tanzanya'nın yıllık geliri olan 2,2 milyar doları 25 milyonluk ülkesine dağıtırken, uluslararası bir şirket olan Goldman Sachs'ın yılda 2,6 milyar dolar kazandığı ve bunu 161 ortağına dağıttığı belirtiliyor (Yeniçeri, 2003:21-22). Uluslararası Entegrasyon Teorilerinden olan Fonksiyonalizme göre savaş, global toplumun bir hastalığıdır ve insanlığın sahip olduğu ekonomik ve diğer kaynakların eşitsiz ve adil olmayan dağılımından kaynaklandığını savunur (Arı, 2002:403). Dolayısıyla yukarıda belirtilen hususlar ışığı altında dünyadaki eşit olmayan gelir dağılımının sonucunun terör eylemleri olacağı ifade edilebilir. Nitekim zengin ve yoksul ayrımının en keskin yapıldığı bir zamanda yaşıyoruz ve teknolojinin gelişmesiyle yoksullar zenginlerin dünyasına bir televizyon düğmesi kadar yakındır. Bu aynı zamanda enformasyonun demokratikleşmesinin bir sonucudur. Kaybedecek hiçbir şeyi

olmayan kesimin, zenginlerin dünyasına karşı gerçekleştirdikleri umutsuz savaşın başlangıcı olarak ta görülebilir (Örgün, 2001:46-47). Burada önemli olan görünenin ötesine geçerek gerçek olayın kökenine inmek ve temel nedenlerini bulmaktır. Küresel terörün kökeninde ekonomik, siyasi, toplumsal eşitsizliğe sebep olan dengesiz küreselleşmedir. Gerek ülke içinde gerekse ülkeler arasında belirginleşen bu dengesizliğin yol açtığı eşitsizliklerden olumsuz olarak etkilenenlerin tepkilerini terör eylemleri yapmak suretiyle gösterebilecekleri göz ardı edilmemelidir. Daha önce sivil toplum kuruluşlarının dengesiz küreselleşme karşıtı gösterilerinin vuku bulduğu Seattle, Prag gibi yerlerdeki şiddet içerikli eylemlerin sebepleri ne ise 11 Eylül saldırılarını gerçekleştiren kişilerin aynı şekilde neoliberal küreselleşmenin eşitsizlikler zemininde beslenen kişiler olduğu ve hedefler göz önüne alındığında küreselleşme karşıtı eylemler olduğu görülmektedir. Neoliberal görüşe göre arkada kalan ülkeler öndekileri zamanla yakalayacaktır fakat bunun sonucunun beklenenin aksine gelir dağılımında büyük eşitsizliklere sebep olduğu görülmüştür (Erdoğan ve Öniş, 2003). Fukuyama'ya göre, 11 Eylül saldırıları modern dünyaya karşı umutsuzca bir tepkiyi temsil etmektedir” (Erdoğan, 2000). Yani bir nevi balinaların intihar etmek için kıyıya vurmaları gibi algılanabilir (Bal, 2004).

Küreselleşmenin getirdiği kimlik sorunlarının belki de en çok tepkiyle karşılandığı yerin Ortadoğu olmasının sebebi Arapların çoğunun küreselleşmeyi emperyalizmin aracı olarak görmesi ve buna ciddi bir karşı çıkış sergilemesidir. Bunun sonucu olarak batılı değerlerin yarattığı baskı karşısında bu şekilde tepkisel duruş kimi yerlerde otantik kimliklere bağlanılmasına, çoğunlukla da dine daha fazla yaklaşılmaya neden olmuştur. Dolayısıyla siyasal ve ideolojik anlamda baskı altında tutulan halk, küreselleşmenin getirdiği ileri sürülen ‘özgürlük’ ve ‘liberalizm’e değil, kendi kültürünün temelini oluşturan İslam’a ve muhafazakarlığı koruyan değerlere sarılmıştır ve onun aşırı uçlarına yönelimi arttırarak kendini radikal biçimde ifade etmiştir (Ekmen, 2003). Bu aşırı yöneliş kimliğini, kendini İslam’ı farklı yorumlayan din alimlerinin sapkın düşüncelerinde ifade etmiş ve yapmış oldukları eylemleri meşrulaştırmışlardır. Örneğin El Kaide’nin Suud Rejimine karşı başlattığı savaşın sebeplerinin bir tanesinin de Cidde şehrinde bulunan kumarhaneler ve bu şehirde fuhuş merkezi haline gelmesi olarak belirtilmiştir yani aynı zamanda kutsal topraklardaki meşru olmayan şeylere izin verilmesine karşı yapılan bir tepkidir (Kasım, 2003).

11 Eylül saldırılarından hemen sonra terörizme karşı top yekun savaş ilan edilmiştir. Vurulan hedeflere bakıldığında Dünya Ticaret Merkezinin küresel ekonominin merkezi, dünya ekonomik sisteminin sembolleri ve Pentagon’un ise küresel dünyanın güvenlik politikalarının üretildiği yer olarak tanımlanabileceğini görebiliriz. Pentagon, dünyanın jandarması olarak tanımlanan ABD’nin askeri merkezi yani en güvenli bölgesidir (Örgün, 2001:39). Dolayısıyla terör ey-

lemcilerini motive eden şey bilinmezse bu saldırıların asıl amacı anlaşılabilir. Yeni Zelanda'ya bir konferans için giden Graham Fuller'in üniversitede okuyan gençler üzerinde Saddam ve Usame bin Ladin resimlerinin bulunduğu tişörtleri giydiklerini görmesi, küreselleşmenin başındaki devlet olarak görülen Amerika'ya karşı sadece az gelişmiş ülkeler tarafından bir tepkinin olmadığı aynı zamanda gelişmiş ülkelerde de bu tepkilerin olabileceğini gösterir. Dolayısıyla bu saldırıların salt terör saldırısı şeklinde ele alınıp mücadele edilmesi gerçek sorunun yani eşit olmayan küresel düzenin daha da büyümesine yol açacaktır. Amerika Eski Başkanı Clinton'ın da ifade ettiği gibi "ötekinin sorunlarını, isteklerini ve tepkilerini göz ardı ederek küresel düzen sürdürülemez" (Ulagay, 2002:38).

Küreselleşmenin zengin ülkeyi daha zengin yaptığı ve fakir ülkeyi de daha fakirleştirdiği, bütün dünyadaki eşitsizliklerin iki katına çıktığından söz eden son otuz yıl içerisinde birçok Amerikan Başkanına danışmanlık yapan Brent Scowcroft Amerika'nın kendi güvenliğini sağlaması için mutlaka dünyanın gelişmesine aktif katılımında bulunması gerektiğini belirtiyor (Ulagay, 2002:73). Buna rağmen şuan görevdeki Bush yönetimi Dünya Bankası'nın yoksul ülkelere sağladığı kalkınma yardımını 50 milyar dolardan 100 milyar dolara yükseltmesine karşı çıkararak ve Birleşmiş Milletlerin küresel eşitsizliğin azaltılması için yaptığı çağrıyla dinlemeyerek gerçek sorunu görmezden gelmektedir (Ulagay, 2002:110). Dünya Bankası Başkanı James Wolfensohn, International Herald Tribune gazetesine yaptığı açıklamada yoksullukla yapılacak olan savaşa moral sadece moral açıdan bakılmaması aynı zamanda terörizme karşı bir sigorta poliçesi olarak bakılması gerektiğini, küresel barışı sağlamadan terörizme karşı savaşın kazanılamayacağını belirtiyor (Ulagay, 2002:111). Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kofi Annan ise Dünya Ekonomik Forumu'nun kapanış konuşmasında dünyadaki mevcut eşitsizliğin sebebinin yaygın bir kanıya göre küreselleşmenin sonuçları olduğunu ve bunun sonucunda umutsuzluğun ve terörün gücünün çok arttığını belirtmiştir (Ulagay, 2002:111-112). Bu aşamada terörün küreselleşme karşıtlarının bir rövanşı olduğu söylenebilir. Malların, insanların ve sermayenin serbest dolaşımı önündeki engellerin ya tamamen ya da büyük ölçüde kalkması sadece uluslararası ticaretin daha rahat koşullarda yürütülmesini değil, aynı zamanda uluslararası suç örgütlerinin daha serbest hareket edebilmelerini de sağlamıştır. AB ve NAFTA benzeri serbest ticaret düzenini öngören yapılanmalar ve Dünya Ticaret Örgütü'nün empoze ettiği liberal politikalar uluslararası ticaret hacmini artırırken, bu hacim içinde uluslararası suç örgütlerinin saklanabilecekleri bir ortamın doğuşuna da neden olmuşlardır. Ayrıca, küreselleşmeyle birlikte bazı ülkelerde hız kazanan yolsuzluk eğilimleri uluslararası suç örgütlerini rahatlatmıştır (Erhan, 2003). Bu aşamada terörizmin argümanlarını anlamaya çalışabiliriz. Küresel eşitsizlikler, adaletsizlikler, zengin ve fakir ülke-

lerin arasındaki uçurumun artması küresel terörizmin argümanları olarak görülebilir. İşte bu noktada bu argümanlar göz önüne alınarak düzenlemeler yapılarak teröre karşı mücadele edilebilir (Bal, 2004).

11 Eylül saldırıları Kuzey ve Güney Ülkelerinin aynı dünyada yaşadığını, küresel bir topluluk olunduğu ve bunun için diğer topluluklar gibi bazı kurallara uyulması gerektiğini, Kuzey ülkelerinin kendi çıkarlarına dayalı olan düzenin bu şekilde fazla süremeyeceğini ve kuralların doğru, adil ve denetlenebilir olmaları gerektiğini aynı zamanda fakir ülkelerinde dikkate alındığı temel ahlak ve sosyal adalet anlayışına sahip olunması gerektiğini göstermiştir. Günümüz dünyasında bu kurallar verilen kararlar ve uygulanan politikalardan etkilenen uzaktaki bütün insanların istekleri ve ihtiyaçlarının göz önünde bulunduracak şekilde dikkate alınması gerekmektedir (Stiglitz, 2002:15). ABD'nin küreselleşmedeki rolü ne olursa olsun temel olarak terörist itkiyi ateşleyen yaygın bir intikam duygusunu besleyen ABD'nin birçok küresel acının, adaletsizliğin ve eşit sızliliğin sebebi olarak görülmesidir (Falk, 2001:61).

11 Eylül saldırısı sonrasında terörizm, uluslararası sistemi oluşturan bildik parametrelerin yanına yeni ve etkili bir başka faktör olarak karşımıza çıkmıştır. ABD, terörizmi önlemenin ancak uzun vadeli bir strateji ile mümkün olduğundan hareketle kısa dönemde askeri güç kullanarak tehdidi bulunduğu yerde baskı altında tutmayı, orta ve uzun vadede ise ürettiği ortamları değiştirmeyi planlamaktadır. Bunun içinde eş zamanlı olarak askeri, politik, diplomatik ve psikolojik araçları kullanmaktadır. Petrol, İsrail'in güvenliği ve ABD'ye yönelik terör aynı bölgeden kaynaklandığı için terör gibi bir güvenlik sorunu kısa sürede kendi ekosistemini yaratmaktadır ve silah kartelleri, lobiler, iç politikada seçim hesapları ve enerji lobileri hızla bu soruna eklenerek kendi çıkarlarını meşrulaştırmaya çalışmaktadırlar. Bu durum terörle mücadelenin ciddiyetini sarsmakta ve inandırıcılığını yitirmektedir. Terörle mücadele etmek için Afganistan dağlarından Kafkaslara, Hint Okyanusundan Filipinlere 69 ülke ile askeri ve istihbarat işbirliğini gerçekleştirmiştir. Bu gelişmeler olurken adalet duygusunun gittikçe zayıflaması, uluslararası hukukun ve BM gibi örgütlerin ciddi ölçekte zarar görmesi bu girişimin doğal sonucu olacaktır. Üstelik tek başına bu yöntemin terörizmi önleyeceğini söylemekte büyük bir iddia olarak görülebilir. ABD gibi küresel bir aktörün dünya enerji kaynaklarının %66'sının bulunduğu bölgeye "güçle ve güçlü" olarak uzun süreli yerleşmesi, gelecekte ABD'ye rakip olma ve tehdit oluşturma potansiyelini taşıyan Çin, AB ve Japonya gibi aktörlerin enerji güvenliklerini de zaafa uğratacaktır. Söz konusu aktörlerin, gelecekte bu bölgenin enerji kaynaklarına bağımlılıklarının %90'larda olacağı göz önüne alınacak olursa, konu daha iyi anlaşılacaktır. Rusya'nın ekonomik refahını sadece petrol ve doğal gaz ihracatı üzerine inşa ettiğini bilen ABD, bu gücü uluslararası piyasalardaki petrol fiyatla-

rı aracılığı ile kolayca denetleyebilecektir. Yine Ortadoğu'ya büyük bir askeri güçle yerleşen ABD, bu şekilde dünya ticaretinin ana yollarını ve önemli su geçitlerini de denetim altına alacaktır (Özcan, 2003).

ABD hakimiyetinin temeli olan ABD ekonomisinin Bretton Woods sistemi ile çökmesinden sonra bu hegemonyasını Sovyet tehdidinin oluşturduğu tehdide dayanarak askeri gücü üzerine inşa etmiştir. Soğuk Savaş sonrasında ise bu hegemonyanın devamı için ekonominin önemi vurgulanmış fakat küreselleşmenin getirdiği yararlardan faydalanan sadece kendisi değil ayrıca Avrupa Birliği ve Japonya olduğundan tek ekonomik güç olamamıştır. Bu sebeple 11 Eylül saldırıları ABD'nin ekonomik eksenli sağlayamadığı hegemonyasını askeri eksene kaydırmasında stratejik bir fırsat sunmuştur. Oluşturulan Güvenlik Doktrininde hedef alınan devletler arasında ABD'nin çıkarları üzerinde yer alan topraklara sahip olan devletlerdir ve ABD bu konuda hedef olarak terör ve teröre destek veren devletleri göstermektedir. ABD'nin terörü bahane ederek yerleşmiş olduğu coğrafyaya bu denli geniş çaplı giren Büyük İskender haricinde Asya dışı başka bir güç yoktur. Bu coğrafyaya yerleşen ABD'nin amacı Hazar petrol havzasını kontrol altında tutmak ve Çin, Hindistan gibi devletlere karşı denetim bölgesi oluşturmaktır. Ortadoğu'daki amacı ise İsrail'in varlığının devamlılığının sağlanması ve Körfez petrolünün dünya pazarına ulaşmasının sağlanmasıdır. Bu oluşum sağlandığında ABD'nin 21. yüzyılda hegemonyasının sürekliliğini sağlayacaktır (Özdağ, 2002).

Küresel Terör Kaynağı Olarak Görülen Ortadoğu ve Büyük Ortadoğu Projesi

Yukarıda öngörülen bilgilerin konu olduğu coğrafya olan Ortadoğu bölgesi günümüzde 'Büyük Ortadoğu Projesi' gibi planların geçmişte de uygulanmaya çalışıldığı bir bölge olmuştur. Bu konuda ABD'nin başat rol oynamasının sebebi olarak Ortadoğu coğrafyasının 1. Dünya Savaşı sırasında yeniden şekillendiren Sykes-Picot ve Lozan Antlaşmalarında ABD'nin yer almamış olması görülebilir. Çünkü bu dönemde ABD 'izolasyon' politikası uygulamaktaydı. Bunun için özellikle yakın tarihin çok iyi bilinmesi ve sorgulanması gerekmektedir. Özellikle Türkiye'nin 'model' olarak sunulduğu bu projede geçmişte yaşanan yanlışlara düşülmemesi ve edilgen bir konumda olunmaması gerekmektedir. Özellikle 11 Eylül saldırılarından sonra terörizmin beslediği kaynak olarak gösterilen bu coğrafya üzerinde yapılan planların temel amacının doğal kaynaklar üzerinde kontrol sağlamak olduğunu düşündüğümüzde günümüzde Batılı değerlere, devletlere karşı beslenen olumsuz duyguların sebebi bulunabilir. Tarih boyunca bu bölge üzerinde planlar yapılmasının sebebi, Ortadoğu bölgesinin terörün, radikalizmin, istikrarsızlığın merkezi olarak görülmesi ve dünya enerji kaynaklarına sa-

hip olmasıdır. Şimdilerde ise Ortadoğu'da demokrasinin gelişmemesi yüzünden büyük bedeller ödemeye başlayan Batılı devletler girişimlerde bulunmak zorunda kalmışlardır. Bu girişimlerde amaçlanan şey Batı demokrasinin Ortadoğu'da ikame edilmesi ve derinleştirilmesi, Ortadoğu'da ekonomik ve demokratik fakirliğin sebep olduğu terörün kurutulmasıdır. Başkan Bush'un yakın zamanda yapmış olduğu konuşmada belirtmiş olduğu nokta konumuzun özünü teşkil etmektedir ve o da Ortadoğu'daki Batı çıkarları uğruna bu bölgede demokrasinin feda edildiği gerçeğidir. Bu sebeple küresel terörün artık sebebi olarak görülen bu bölgedeki az gelişmişlik ve bunun getirebileceği muhtemel radikal dinci akımlar sonucu oluşabilecek rejimler karşısında ABD'nin bu bölgede demokrasiyi desteklenmesi ve insan haklarının korunmasına yönelik planlarının temelinde bu ihmalin telafisi düşünülmektedir. Ortadoğu bölgesinde daha önce Türkiye'nin aktif bir rol oynaması istenilen 'Ortadoğu Komutanlığı' ve 'Bağdat Paketi' ile şimdiki 'Büyük Ortadoğu' projesi karşılaştırıldığında aradaki en büyük farkın şimdiki projenin çok katılımcı bir şekilde olması ve demokrasinin yerleştirilerek küresel terörün kaynağı olarak görülen bu bölgede oluşabilecek ekstrem grupların önüne geçilmek istenmesidir.

Türkiye'den Ortadoğu'da aktif rol oynaması istenilen projelerden birisi olan 'Ortadoğu Komutanlığı Projesi'ne bakıldığında asıl amacın İkinci Dünya Savaşı sonrasında kendini toparlama çabasında olan İngiltere'nin Asya ve Ortadoğu'daki çıkarlarını engelleyebilecek ve ekonomisini petrol ve pamuktan yoksun bırakabilecek olan muhtemel Sovyet saldırganlığına karşı korunmak olduğu görülmektedir (McGhee, 1992:52-54). Önce Mısır'ın karşı çıktığı bu proje sonrasında 1951 yılında Arap dünyası, Batılı güçler tarafından teklif edilen Ortadoğu projesine hep birlikte karşı çıktılar. Bu projede anahtar ülke olarak görülen Türkiye bu projenin sonuçsuz kalmasından sonra Batılı devletler tarafında yer aldığı için Arap devletlerinin tepkisini çekmiş ve Arap Milliyetçiliğinin düşmanlığını kazanmıştı (Uslu, 2000:87). Bu bağlamda Ortadoğu istikrarsız bir bölge olduğundan Türkiye'yi de istikrarsızlaştıran bir bölge konumuna gelmiştir.

Bu dönemde Menderes ve onun ilk Dışişleri Bakanı Fuad Köprülü, geçmişte ihmal edilen Arap ülkeleriyle olan ilişkileri düzeltmeye kararlıydılar ve Ortadoğu'nun zayıf Müslüman devletlerine 'Big Brother' rolü oynayacaktı (Bağcı, 2001:42). Ortadoğu Komutanlığı projesinin başarısızlıkla sonuçlanmasından sonra ABD bu bölgede inisiyatifini eline almak istedi. Çünkü İngiltere'nin bu bölgedeki etkinliğinin kalmadığı görülmüştü. ABD'ye göre önemli olan Sovyet sınırlarının güneyden çevrenemesiydi ve bu Güneydoğu Asya Anlaşmasıyla sağlanmıştı. Kalan boşluk ise Bağdat Paketi ile doldurulacaktı. İran, Irak ve Pakistan'ın üye olduğu bu pakta daha sonra İngiltere'de katıldı ve Arap Devletlerinin özellikle Mısır'ın muhalefeti ile karşılaştıldı. Paktin oluşumuna kızan Mısır ve Suriye Sovyetler Birliğine yakınlaştılar. Irak'ta meydana gelen darbe sonrası Irak'ın

paktan ayrılmasıyla paktın Arap kanadı sona erdi ve Türkiye'nin ABD'nin isteğiyle ortaya çıkan Ortadoğu macerası sona ermiş oldu. Türkiye bunun sonucunda Arap dünyasından uzaklaştı ve ileride yardıma ihtiyaç duyduğu Kıbrıs konusunda bu sebepten ötürü yalnız kalmıştır (Uslu, 2000:122-132). Bu iki projede büyük devletlerin asıl amacı Sovyetleri çevrelemek olduğunu düşündüğümüzde şimdiki projenin görünmeyen sebebi olarak büyümekte olan Çin'in çevrenmesi olduğu söylenebilir.

ABD'de oluşturulan ve şimdilerde AB'nin de kayıtsız kalmadığı 'Büyük Ortadoğu Projesi' ilk olarak Clinton zamanında telaffuz edilmiştir. Bu projenin şimdiki projeden ayrılan özelliği ise Clinton dönemindeki projenin Kafkaslar'da odaklanmasıydı, şimdiki projenin odağındaki coğrafya ise Ortadoğu'dur. Hatta bu projenin açıklanmasından sonra ABD'de birçok sivil toplum kuruluşları bu bölgede demokrasinin gelişmesi için faaliyet göstermişlerdir. Clinton yönetiminden sonra başa geçen Bush yönetimi ise 11 Eylül saldırılarından sonra küresel terör gerçeğinin ortaya çıkmasıyla birlikte makalede belirttiği üzere dengesiz küreselleşmenin sonucu olarak oluşan bataklığın kurutulması için tekrar ortaya konulan 'Büyük Ortadoğu Projesi'ni uygulamaya koydu. Amaçlanan şey ise bu bölgede insan haklarının korunması, demokrasinin yerleştirilmesi ve böylelikle terörün kaynağı olarak görülen bu bölgenin kalkındırılarak Batılı devletlere yönelen küresel terörün önüne geçilmesidir (Kasım, 2004). Bu değişimde 11 Eylül saldırılarının ortaya çıkarttığı psikolojik etkiyi de yadsımamak gerekir.

Irak'a yapılan müdahale sonunda araları açılan ABD ile Almanya'nın Ortadoğu Projesi konusunda ilke olarak anlaşmaya varması ve ABD Başkan Yardımcısı Cheney'in Davos'taki son Ekonomik Forumu Toplantısında Ortadoğu'ya demokrasiyi getireceklerini belirtmesi ve bu plan dahilinde demokrasiden yana ülkelerin yardımını beklediklerini ifade etmesi bu bölge için öngörülen projenin tek aktörünün ABD olmayacağını göstermektedir (Cemal, 2004). Nitekim AB içinde terör geçerlidir. Ama acaba ABD geçektende demokrasi ve insan haklarına aykırı olarak varlığını sürdüren bu bölgedeki otoriter dikta rejimlerine savaş açtı mı? Yoksa asıl amacı petrolü ve İsrail'i güvence altına almak mı? Irak'taki karışıklık sürerken ve İsrail-Filistin sorunu halen çözüme kavuşturulamamışken bölgede yapılacak olan demokratik açılımlar ne kadar inandırıcı ve uygulanabilir olabilir? Yoksa 1975 yılında 35 ülkenin imzaladığı 'Helsinki Sözleşmesi''nin imzalanmasından sonra SSCB'nin tarih sahnesinden çekilmesinin hızlanması gibi Ortadoğu'daki otoriter rejimler uzun vadede yok olabilir mi?

TESEV'in 28 Şubat-1Mart tarihleri arasında dünyadan pek çok katılımcıyla yapmış olduğu 'Global Teröre Sivil Cevap' konulu uluslar arası toplantının sonuç metninde küresel terörün, küresel bir gerçeklik olarak anlaşılması talebi göz önüne alındığında (Dumanlı, 2004), Ortadoğu'nun Helsinki'si' olarak adlandırılan 'Büyük Ortadoğu' projesinin küresel terörün önlenmesinde gerekli olan den-

gesiz küreselleşme, adaletsiz gelir dağılımı ortadan kaldırmadan sadece demokrasinin geliştirilmesi ve insan haklarının korunmasıyla yeterli olmadığı açıktır. Bunun yanında bölgede gerçekleştirilmek istenilen demokratik açılımları tehlike olarak gören bölge devletleri ve liderlerinin bu projeye karşılık alternatif bir proje hazırlamaları, dışarıdan dayatmayla Ortadoğu’da değişimlerin yapılamayacağını ifade etmelerinden tedirgin oldukları görülebilmektedir. Nitekim Ortadoğu Komutanlığı ve Bağdat Paketi’nde da görüldüğü üzere bu bölge için dışarıdan yapılan projeler, planlar bölge ülkelerinin muhalefetiyle olumsuz sonuçlanmıştır. ‘Büyük Ortadoğu’ projesine de başta Mısır ve Suudi Arabistan’ın geçmiş yıllarda olduğu gibi karşı çıkmaları tarihin tekrar tekerrür mü edeceği sorusunu akla getirmektedir.

Sonuç

11 Eylül 2001’den itibaren geçen süre zarfında uluslararası terörle mücadelede önemli adımlar atılmış olmakla birlikte, terörün daha uzunca bir süre ve ne zaman, ne şiddette, kimi hedef alacağı tahmin edilemeden küresel bir soruna devam edeceği aşıkardır. Nitekim, 13 Ekim 2002’de Bali adasında meydana gelen ve 200 kişinin ölümüne neden olan kitlesel terör eylemi, bunu takip eden günlerde Filipinler’de yaşanan bombalı saldırılar ve Mayıs 2003’te Suudi Arabistan’ın Riyad kentinde gerçekleştirilen terör saldırısı, Tunus’un Cerbe adasındaki eski bir sinagoga ve Fas’ın Kazablanka şehrinde şehrin ortasında bulunan Yahudi mezarlığı ve genellikle İsraililerin gittiği bir otele ve İstanbul’da sinagoglara ve küreselleşmeyi temsil eden dünyaca ünlü HSBC Bankası ve ait olduğu İngiltere’nin konsolosluluğuna yapılan saldırılar hedefler açısından birbirinden bağımsız olarak düşünülemez (Erhan, 2003). Bu yerlerdeki bombalı saldırılar ABD’nin hegemonyasına ve İsrail’in politikalarına yönelik olarak, küresel çerçevede başlatılmış olan saldırı politikasının sürecinin bir parçası olarak görülebilir (Özdağ, 2003). Özellikle İstanbul’daki saldırıları hedefler açısından değerlendirdiğimizde bu sonucu görebiliriz.

Sadece tek taraflı olarak insanlığın büyük çoğunluğunun önceliklerini dikkate almadan, algıladığı tehditleri ortadan kaldırmayı ve kendi çıkarlarını gerçekleştirmeyi hedefleyen biçimde oluşturulmaya çalışılan işbirliği ortamları zaman zaman kurulan “istekliler koalisyonları” gerçek anlamda çok taraflı işbirliği olgusunu karşılamaktan uzak girişimlerdir. Bu da bize terörün bir araç olarak kullanılabileceğini ve uluslar arası kuruluşların pasifize edilebileceğini göstermektedir (Erhan, 2003). Özellikle dünyadaki hemen hemen tüm ülkelerin temsil edildiği bir kurum olan BM bu açıdan sorgulanmaktadır. 1990’lı yıllardan sonra yani soğuk savaşın bitmesiyle insancıl müdahaleler gerçekleştiren BM, Somali, Bosna, Ruanda ve Kosova olayları gibi başarısızlıkla sonuçlanan operasyonlar sonucu dağınık ve etkisiz olarak değerlendirildi ve bir anlamda soğuk savaş sonrası hız-

lı bir gelişim sürecine giren küreselleşmeye karşı hazırlıksız yakalandı. Bu olaylardan sonra BM yapısal ve kavramsal kargaşanın içine düşmüştü. Bunun için öncelikle Güvenlik Konseyi'nin sorgulanması gerekiyordu. Fakat bu o kadar kolay değildi. Büyük güçler kendi çıkarları doğrultusunda BM'yi yönlendirebilirlerdi. Örneğin Irak'a karşı kuvvet kullanımını içeren 678 nolu kararın şu şekilde çıktığı aktarılmaktadır Weston tarafından: "Latin Amerika ve Afrika delegasyonlarının (Kolombiya, Fildişi Kıyıları, Etiyopya, Zaire) oylarından emin olmak için, Amerika'nın onlara uzun dönemde parasal yardım vaad ettiği söyleniyor. Sovyetler'in desteğini almak için Estonya, Latua ve Litvanya'yı 1990'daki Paris Zirvesinin dışında tutacağını söz verdiğini basın yazmaktadır. Ayrıca Kuveyt ve Suudi Arabistan'ı ikna edip, Moskova'ya acil nakit para çıkartılmasını sağladığı biliniyor. Çin ise vetosunu kullanmasın veya çekimser kalsın diye siyasi tutukluları konu etmeyeceğini, Tiananmen Katliamı sonrasında devreye soktuğu ticaret müeyyidelerini kaldıracağını ve Dünya Bankası'ndan ona 114,3 milyon dolarlık kredi çıkaracağını, dahası Çin Dışişleri Bakanı'nı Washington'da kabul edeceklerini söylediği anlatılıyor. Yemen ise karşı oy kullanırsa ona da 70 milyon dolarlık yıllık ABD yardımının iptal edileceği hatırlatılmıştır (Aktaran Öke, 2001:116-120). Bu şekilde uluslararası bir kuruluş olan BM'nin nasıl pasifize edileceği en son ABD'nin İngiltere ile birlikte BM'ne rağmen Irak'a müdahale etme kararı aldıklarında görülmüştür. Nitekim BM'in ABD'nin küresel politikalarını tasdik eden bir noter haline geldiği görülmektedir (Özdağ, 2002).

Terörle mücadele edilebilmesi için terörün sebeplerinin çok iyi bilinmesi gerekiyor. Küresel terörün sebeplerinden birinin dünyadaki ekonomik adaletsizlik ve eşitsizlik olduğunu düşünürsek bu konuda çalışmaların yapılması gerekir. BM rakamlarına bakıldığında dünyada 600 milyon çocuğun günde 1 dolarla yaşadığı, son 40 yılda zengin-fakir uçurumunun katlandığı görülebilir (Netas, 2001:272). 11 Eylül saldırıları kuşkusuz dünya düzeninde çok fazla bir etki yaratmıştır. Uluslararası terörle mücadelenin gerektirdiği işbirliği ile küreselleşmenin ekonomik boyutu hem örtüşmektedir, hem de küreselleşmenin yarattığı uluslararası refah uçurumu, teröre kaynaklık eden uygun bir ortam oluşturmaktadır. Fakat bununla nasıl mücadele edileceği pek bilinmemektedir. Dolayısıyla medeniyetlerin çatışmaması, tam aksine birlikte var olmaları gerekir. İnsanlığın büyük çoğunluğunun önceliklerini dikkate almadan, sadece egemen gücün algıladığı tehditleri ortadan kaldırmayı ve onun çıkarlarını gerçekleştirmeyi hedefleyen biçimde oluşturulmaya çalışılan işbirliği ortamlarının uzun soluklu ve kalıcı olması mümkün değildir. Küresel tehditleri ve riskleri hazırlayan ve geliştiren ortam yok edilmeden, sadece bu tehdit ve risklerin konjonktürel yansımalarıyla mücadele edilmesi, bir süreliğine kaybolan tehdit ve risklerin, ileride daha şiddetli biçimde gündeme gelmesini engelleyemeyecektir. Bunun yanında, egemen gücün, algıladığı tehditlerle mücadelesi sırasında mevcut uluslararası hukuk kurallarını ve Birleş-

miş Milletler başta olmak üzere uluslararası platformları göz ardı etmesi, bu kurum ve kuralların saygınlıklarını yitirmesine de yol açacaktır. Uluslararası sistemin temel dayanakları olan söz konusu kurum ve kuralların zarara uğratılması, sistemin giderek bir kaos ortamına sürüklenmesine neden olabilecektir (Erhan, 2003). Yeni uluslararası güvenlik mimarisi, uluslararası güvenliği sağlamayı amaç edinmenin yanı sıra karşılıklı güven ortamlarını oluşturmaya yardımcı yapıları da beraberinde getirmeye yönelik olmalıdır. İnsanlığı bir araya getirecek ve ortak değerlerde buluşturacak bir proje ise hiç şüphesiz karşılıklı fedakarlık ile siyasi irade ve kararlılık temelleri üzerine inşa edilebilecektir. “Ayrıca uluslararası gelir dağılımının adil bir şekilde gerçekleşmesi ve kuralları insan haklarını temel alan, çoğulcu bir şekilde uluslararası anlaşmalarla belirlenen ve her ülkenin uymasının güvence altına alındığı bir uluslararası hukuk sisteminin oluşturulması gerekmektedir” (Erdoğan ve Öniş, 2003).

11 Eylül saldırılarından sonra ortaya çıkan durum karşısında ABD'nin uyguladığı jeopolitik dominasyon stratejisinin uygulanışının temel hedefinin ‘Büyük Ortadoğu Planı’ olduğu söylenebilir. Makalenin ‘Medeniyetler Çatışması ve Çokkültürlülük’ bölümünde değinilen ‘Çatışmaların çözümü’ kavramından burada biraz daha farklı yansımasından bahsetmek gerekir ve o da çatışmaların çözümünde ekonomik ve sosyal yetersizliklerin karşılanmasıdır. Böylece dengesiz küreselleşme sonucu olarak ekonomik ve sosyal başta olmak üzere pek çok alanda geri kalan bu bölgede ABD karşıtı oluşabilecek ekstrem grupların önüne geçilmek istenmesidir.

Gerekli düzenlemeler yapılmadığı takdirde terör, dünyanın gündeminde uzun bir süre kalmaya devam edecek ve belirleyici güçlerden bir tanesi olacaktır. Dünyada var olan dengesiz küreselleşme sebebi olan dünya kaynaklarının paylaşılmasındaki eşitsizlik sonucu oluşan ve bu küreselleşmenin baş aktör rolünde oynayan ABD'ye karşı biriken husumetler ile birleştiğinde terör eylemlerinin oluşabileceği ve küreselleşmenin avantajlarını kullanarak devletlere karşı eylemlere girişebileceği göz ardı edilmemelidir.

Kaynakça

- Aras, Damla, (2002), 'Minareyi Çalan Kılıfı Hazırladı: Bir Başka Açından 11 Eylül', *Stratejik Analiz Dergisi*, Cilt.2, Sayı. 24, ss.36-41.
- Arı, Tayyar, (2002), *Uluslar arası İlişkiler Teorileri*, İstanbul: Alfa Yayınları.
- Bağcı, Hüseyin, (2001), *Türk Dış Politikasında 1950'li Yıllar*, Ankara: METU Press.
- Bağcı, Hüseyin, (2003), '11 Eylül Sonrası Dönemde Türk Dış ve Güvenlik Politikalarındaki Gelişmeler ve Yeni Parametreler', Tülin Günşen İçli-Fatih Karaosmanoğlu (der.) *Uluslararası Polislik ve İç Güvenlik*, Ankara: Nobel Yayınları. ss. 79-87.
- Bal, İdris, (2003), 'Terörizm, Liberal Devlet ve Uluslararası İşbirliği', Tülin Günşen İçli ve Fatih Karaosmanoğlu (der.), *Uluslararası Polislik ve İç Güvenlik* Ankara: Nobel Yayınları ss.87-107.
- Bal, İhsan & Laçiner Sedat, (2003), 'Küresel Terörle Mücadelede ABD Güvenlik Politikalarının Türkiye'nin İç Güvenliğine Yansımaları', Tülin Günşen İçli ve Fatih Karaosmanoğlu (der.), *Uluslararası Polislik ve İç Güvenlik*, Ankara: Nobel Yayınları. ss. 107-125.
- Bal, İhsan, (2004), *Uluslararası Politika ve Terörizm Yüksek Lisans Ders Notları*, Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü.
- Davutoğlu, Ahmet, (2002), *Küresel Bunalım*, 2. baskı, İstanbul: Küre Yayınları.
- Demirer, Temel, (2001), 'Terörist mi Dediniz? Küreselleşme ve Terör!', Mehmet Ali Civelek (der.), *Küreselleşme ve Terör*, Ankara: Ütopya Yayınları. ss. 20-230.
- Ersoy, Hamit, (2002), 'Ulusal Çıkar Amacı Olarak Uluslararası Politikada Terörizm', *Polis Bilimleri Dergisi*, Cilt:4 Sayı:3-4, Temmuz-Aralık, 2002. ss.15-27.
- Falk, Richard, (2002), *Yırtıcı Küreselleşme*, Ali Çaksu (ter.), 2. baskı, İstanbul: Küre Yayınları.
- Friedman, Thomas, (2002), *Lexus ve Zeytin Ağacı Küreselleşmenin Geleceği*, Elif Özsayar (ter.), 2. baskı, İstanbul: Boyner Yayınları.
- Herman, Edward S.,(2001), 'Terörizm İçin Bir Örtü Olarak Terörizm', Ahmet Demirhan (der.), *ABD, Terör ve İslam 11 Eylül Üzerine*, Ankara: Vadi Yayınları.
- Kasım, Kamer, (2004), *Küreselleşme ve İç Güvenliğe Etkileri Yüksek Lisans Ders Notları*, Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü.
- McGhee, George, (1992), *ABD-Türkiye-NATO, Ortadoğu...*, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Netas, Viktor, (2001), 'Savaş Bu Dünyayı Daha da Beter Edecek', Civelek, M. Ali, (der.), *Küreselleşme ve Terör*, Ankara: Ütopya Yayınları. ss. 271-274.
- Öke, Mim Kemal, (2001), *Küresel Toplum*, Ankara: ASAM Yayınları.

- Örgün, Faruk, (2001), *Küresel Terör, İstanbul*: Okumuş adam Yayınları.
- Öztürk, Osman Metin, (2001), 'ABD'nin Küresel Ölçekli Mühendislik Çalışmalarına Bir İtiraz mı? Çok Kutuplu Bir Dünyanın İlk İşaretleri mi?', *2023 Dergisi*, Sayı: 6, Ankara, ss. 12-20.
- Öztürk, Osman Metin, (2003), 'Uluslararası İlişkiler Terörizm ve Türkiye', *2023 Dergisi*, Sayı:32, Ay Grup Yayınları, Ankara. ss. 8-12.
- Parekh, Bhikhu, (2002), *Çokkültürlülüğü Yeniden Düşünmek, Kültürel Çeşitlilik ve Siyasi Teori*, Ankara: Phoenix Yayınları
- Purtaş, Fırat, (2003), 'Yeni Boyutlarıyla Terörizm ve Dış Politika', *2023 Dergisi*, Sayı:32, Ay Grup Yayınları, Ankara. ss. 28-34.
- Sever, Metin ve Kılıç, Ebru (der.), (2001), *Düşmanını Arayan Savaş*, İstanbul: Everest Yayınları.
- Stiglitz, Joseph E., (2002), *Küreselleşme Büyük Hayal Kırıklığı*, Arzu Taşçıoğlu ve Deniz Vural (ter.), 2. baskı, İstanbul: Plan b Yayınları.
- Ulagay, Osman, (2002), *Hedefteki Amerika, 11 Eylül Şoku*, İstanbul: Timaş Yayınları.
- Uslu, Nasuh, (2000), *Türk-Amerikan İlişkileri*, Ankara: 21. Yüzyıl Yayınları.
- Yeniçeri, Özcan, (2003), 'Terör ve ABD: Terörün Hegemonya Aracı Olarak Kullanılması Sorunu', *2023 Dergisi*, Sayı:32, ss. 20-27.
- İnternet
- Aydın, Mustafa, (2003), Amerika Dünyadan ne istiyor, ABD'nin Yeni Ulusal Güvenlik Stratejisi ve Dış Politikası, <http://www.stradigma.com/index.php?sayfa=makale&sayi=9&no=60>, erişim tarihi: 13.01.2004
- Cemal, Hasan, 'Büyük Ortadoğu (1)', <http://www.milliyet.com.tr/2004/03/02/yazar/cemal.html>, erişim tarihi: 05.03.2004
- Dumanlı, Ekrem, (2004), 'Global Teröre Karşı', <http://www.zaman.com.tr/?bl=yazarlar&trh=20040302&hn=21711>, erişim tarihi: 10.03.2004
- Ekmen, Serhat, (2003), 'ABD'nin Orta Doğu'daki Değişim İhtiyacının Nedenleri', <http://www.avsam.org/turkce/yayinlar/stratejikanaliz/makale/makalestranl35.htm>., erişim tarihi: 21.01.2004
- Erdoğan Mustafa, (2000), http://www.liberal-dt.org.tr/guncel/Erdogan/me_fukuyama.htm., erişim tarihi: 20.01.2004
- Erhan, Çağrı, (2003), 'Küreselleşme Döneminin Tehditleriyle Mücadele', <http://www.stradigma.com/index.php?sayfa=makale&sayi=10&no=61>., erişim tarihi: 13.01.2004
- Ersoy, Tolga, 'Küreselleşme Çağında Bir Terör Aygıtı Olarak Tıp; Örnek Üzerinde Tartışma' <http://www.ozguruniversite.org/forummalaty.htm>., erişim tarihi: 21.01.2004
- Erdoğan, M. Mustafa, ve Öniş, Ziya, (2003), '11 Eylül ve Dengeli Küreselleş-

- me’, <http://www.haberanaliz.com/detay.php?detayid=625>., erişim tarihi: 15.01.2004
- Özcan, Nihat Ali, ‘ABD Gerçekten Sadece Saddam’ı mı İstiyor, Yoksa Daha Fazlası mı?’, <http://www.stradigma.com/index.php?sayfa=makale&sayi=12&no=86>., erişim tarihi: 13.01.2004
- Özdağ Ümit, (2002), ‘Yeniden Yapılanan Ortadoğuda Irak ve İran’, <http://www.avsam.org/turkce/yayinlar/stratejikanaliz/makale/makalestran131.htm>, erişim tarihi: 21.01.2004
- Özdağ, Ümit, (2003), ‘Finansal Forum ile Söyleşi’, <http://www.avsam.org/turkce/basindaasam/basin/241203.htm>., erişim tarihi: 14.01.2004
- Özönder, M. Cihat, (2001), ‘Küreselleşme Tartışmalarının Terör Boyutu’, http://www.koksav.org.tr/Sureli/ka_III-2/kaIII-2_takdim_MCO.htm, erişim tarihi: 21.01.2004
- Sumbas, Ahu, (2002), ‘Daimi Uluslararası Ceza Mahkemesi ve ABD Vetosu’, <http://hirc.parcabul.com/journal/article.asp?ID=40>., erişim tarihi: 07.01.2004

